

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ADMINISTRATIVE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN BUSINESS

У статті розглянуто загальні засади адміністративного захисту права інтелектуальної власності у підприємницькій діяльності в контексті сучасного законодавства України. Проаналізовано поняття, форми, засоби та способи адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності з огляду різних науковців. Визначено, що для ефективного економічного розвитку сучасного суспільства необхідно не тільки визнання за власником права на результати інтелектуальної творчої діяльності та комерційні позначення, а й забезпечення надійного правового захисту цих прав. Досліджено окремі статті Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо питання захисту інтелектуальної власності шляхом застосування адміністративних стягнень. Автори статті запропонували деякі методи для вдосконалення ситуації із захистом інтелектуальної власності в Україні, а саме: донесення до масової свідомості суспільства ідеї небезпеки такого правопорушення, як піратство у авторському праві та суміжних правах; доповнення національного законодавства чіткими визначеннями низки питань щодо захисту прав інтелектуальної власності, особливо, у підприємницькій діяльності; підвищення відповідальності (матеріальної) за порушення прав інтелектуальної власності; запровадження стимулювання інтелектуальної діяльності на державному рівні.

Ключові слова: право на захист, предмет захисту, форма захисту, спосіб захисту, захист прав інтелектуальної власності, спеціальна (адміністративна) форма захисту.

В статье рассмотрены общие принципы административно-правовой защиты прав интеллектуальной собственности в предпринимательской деятельности в контексте современного законодательства Украины. Проанализированы понятия, формы, методы и способы административно-правовой защиты интеллектуальной собственности с точки зрения разных ученых. Обосновано, что для эффективного экономического развития современного общества необходимо не только признание за собственником права на результаты интеллектуальной творческой деятельности и коммерческие обозначения, а и обеспечение надежной правовой защиты этих прав. Рассмотрены статьи Кодекса Украины про административные правонарушения, которые касаются вопроса

защиты интеллектуальной собственности через применение административных взысканий. Авторы статьи предложили некоторые методы для улучшения ситуации, касающиеся защиты интеллектуальной собственности в Украине, а именно: донести до массового сознания общества идеи небезопасности такого правонарушения как пиратство в авторском праве и смежных правах; дополнение национального законодательства четкими определениями множества вопросов, касающихся защиты прав интеллектуальной собственности, особенно в предпринимательской деятельности; повышение ответственности (материальной) за нарушение прав интеллектуальной собственности; введение стимулирования интеллектуальной деятельности на государственном уровне.

Ключевые слова: право на защиту, предмет защиты, форма защиты, способ защиты, защита прав интеллектуальной собственности, специальная (административная) форма защиты.

The article reviews the general principles of administrative protection of intellectual property in business in the context of current legislation of Ukraine. The concept, forms, means and methods of administrative and legal protection of intellectual property in view of different scientists are analysed. It was determined that one of the important conditions for the successful economic development of modern society is not only the recognition for the owner of the rights on results of intellectual activity and commercial designations, but also ensuring of the reliable legal protection of these rights. It was studied the individual articles of the Code of Ukraine on administrative offenses, concerning the protection of intellectual property through the application of administrative penalties. The authors suggested some methods of performing directions to improve the situation with the protection of intellectual property in Ukraine, namely: bringing to public consciousness the idea of social danger of the offense of piracy in copyright and related rights; the supplement of national legislation by clear definitions due to number of issues concerning the protection of intellectual property rights, especially in business; increasing the responsibility (material) for infringement of intellectual property rights; the introduction of intellectual stimulation at the state level.

Key words: the right to protection, object protection, a form of protection, a way of protection, intellectual property rights, special (administrative) form of protection.

УДК 342.951+343.533

Ганжа О.В.

к.пед.н., старший викладач
Комунальний вищий навчальний заклад
«Інститут підприємництва «Стратегія»
Дніпропетровської обласної ради»

Лягов О.В.

старший викладач
Комунальний вищий навчальний заклад
«Інститут підприємництва «Стратегія»
Дніпропетровської обласної ради»

Постановка проблеми. Предметом дослідження є аналіз національного законодавства щодо адміністративного захисту прав інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів у передбаченому законодавством порядку, зокрема спеціальна форма захисту права інтелектуальної власності у підприємницькій діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з адміністративно-правовим захистом прав інтелектуальної власності, у контексті загальної проблематики права інтелектуальної власності розглядали такі науковці, як: Доріс Лонг [5], Патриція Рей [5], В.Жаров [6], Т.Шевелева [5], І.Василенко [5], В.Дроб'язко [5], У.Коваль [7],

С.Бондаренко [4], О.Орлюк [8], Г.Андрощук [8], О.Штефан [9].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз певних особливостей національної системи захисту прав інтелектуальної власності щодо підприємницької діяльності в контексті норм адміністративного законодавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зі швидким розвитком інформаційних технологій в Україні з'явилась можливість порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності у таких обсягах, які були неможливі раніше. Поширення на ринку незаконної продукції завдає значних збитків власникам прав інтелектуальної власності та ставить під загрозу безпеку споживачів. Очевидно, що при цьому порушники отримують більші прибутки від торгівлі контрафактними і піратськими товарами, ніж від торгівлі оригіналами. При цьому такий спосіб отримання надприбутків від незаконної торгівлі вважається значно простішим і безпечнішим. Варто зазначити, що зростання обсягів такої торгівлі підриває стабільність економічного розвитку держави.

О.Штефан вважає, що: «... на рівні держави піратство створює загрозу для розвитку національної культури, оскільки автори, видавці, виробники фонограм та інші особи, які сприяють авторам у розповсюдженні їх творів, втрачають фінансову підтримку.» [9, с. 6]. Тому, на нашу думку, для ефективного економічного розвитку сучасного суспільства необхідно не тільки визнання за власником права на результати інтелектуальної творчої діяльності та комерційні позначення, а й забезпечення надійного правового захисту цих прав.

Визначено, що право на захист є суб'єктивним правом, яке з'являється у суб'єкта авторських прав чи суміжних прав лише в момент порушення або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів. При цьому, предметом захисту відповідно до ст. 16 Цивільного кодексу України («Захист цивільних прав та інтересів судом») є особисті немайнові або майнові права та інтереси особи, що охороняються законом [4, с. 178].

За визначенням В.Жарова, захист права інтелектуальної власності включає передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів по визнанню, поновленню прав, а також усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права у сфері інтелектуальної власності [6, с. 34]. Захистом прав інтелектуальної власності є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а у разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав [5, с. 51]. Актуальність посилення захисту авторського і суміжних прав у підприємницькій діяльності останнім часом зростає ще й тому, що збільшується вартість об'єктів авторського права

і суміжних прав, та, через неправомірне відтворення яких можна отримати значні доходи.

Захист авторського права і суміжних прав та інтересів, що охороняються законом, здійснюється шляхом застосування передбачених законом форми, засобів і способів захисту. Форма захисту – це комплекс внутрішньо погоджених організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав та інтересів, які охороняються законом [4, с. 182].

Способом захисту авторського права і суміжних прав визнаються закріплені законодавством матеріально-правові засоби примусового характеру, за допомогою яких відновлюються (визначаються) порушені (оспорені) права і здійснюється вплив на порушника авторського права і суміжних прав [8, с. 299]. Способом захисту промислової власності є адміністративно-правовий спосіб захисту – це передбачені законом заходи примусового характеру, що застосовуються органами виконавчої влади, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених прав суб'єктів права інтелектуальної власності, припинення порушень, а також майновий вплив на порушників. [8, с. 389]. Отже, спеціальною формою захисту прав інтелектуальної власності є адміністративний порядок їх захисту, який здійснюється в органах державного управління або в органах Антимонопольного комітету України, або в органах Державної митної служби України. Він застосовується як виняток із загального правила, тобто тільки в прямо передбачених законодавством випадках. Засобом захисту в даному разі є не позов, а скарга чи заява, порядок подання і розгляду яких регламентуються адміністративним законодавством.

Правовою основою державного регулювання адміністративного захисту прав інтелектуальної власності є «Кодекс України про адміністративні правопорушення» (КУпАП) [2], а також низка законів прийнятих в Україні, які були створені для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Власники прав повинні мати можливість вживати заходів щодо правопорушників з метою компенсації своїх збитків і запобігання подальших порушень. Це надає суб'єктам підприємницької діяльності правове поле для обізнаності про відсутність порушень ними прав інтелектуальної власності. Наприклад, якщо мова йде про договір купівлі-продажу, то: «Виробник(продавець) зобов'язаний реалізовувати товар вільним від будь-яких прав і посягань третіх осіб, що ґрунтуються на промисловій або іншій інтелектуальній власності, про які на момент укладання договору продавець знав або не міг не знати» [7, с. 6]. Щоб у подальшому запобігти порушенню прав і компенсувати витрати, що виникають унаслідок їх порушення, підприємці повинні мати можливість захистити свої права.

Крім цього, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, варто зазначити, що 11 лютого 2007 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України». Цей Закон базується на положеннях Угоди TRIPS, в якому передбачено що Державна митна служба України веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності на підставі заяв власників майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, прав на торговельні марки, промислові зразки та географічні зазначення. Порядок реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі, включаючи форму заяви, перелік інформації та документів, які додаються до заяви, подання і розгляду заяви та ведення реєстру визначається Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до статей 23 і 24 КУпАП адміністративні способи захисту права інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів застосовуються у вигляді адміністративних стягнень, які є мірою відповідальності з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами. Такими видами адміністративних стягнень можуть бути : попередження; штраф; штрафні бали; оплатне вилучення або конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; громадські або виправні роботи, адміністративний арешт або арешт з утриманням на гауптвахті [2].

Так, ст. 51-2 КУпАП зазначає, що: «Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення» [2].

Згідно до ст. 164-3: «Незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені – тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої. Умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, – тягне за собою

накладення штрафу від п'яти до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця – тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [2]. Суб'єктами таких правопорушень можуть бути як посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності та громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, так і громадяни, що не є підприємцями і вчинили винні діяння в інтересах третіх осіб. Треба відмітити, що справи про адміністративні правопорушення, передбачені цією статтею, розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів на підставі протоколів, які складають та передають до суду уповноважені на те посадові особи органів Антимонопольного комітету України.

Ст. 164-6 КУпАП визначає, що: «Демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією фільмокопій, а також грошей, отриманих від їх демонстрування, продажу або передачі в прокат». Згідно ст. 164-7 КУпАП: «Розповсюдження і демонстрування фільмів з порушенням умов, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до тридцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією фільмокопій, а також грошей, отриманих від їх демонстрування, продажу або передачі в прокат» [2]. Що стосується цих статей, то протоколи про зазначені адміністративні правопорушення складають та передають до суду уповноважені на те посадові особи органів Міністерства внутрішніх справ України та Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики.

У ст. 164-9 КУпАП зазначено: «Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані контрольними марками або марковані контрольними марками, що мають серію чи містять інформацію, які не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Та сама

дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з вище зазначених правопорушень, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних». Відповідно до ст.164-13 КУпАП: «Порушення законодавства, яке регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»[2]. Щодо цих статей, то протоколи про зазначені адміністративні правопорушення складають та передають для розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів уповноважені на те посадові особи органів Міністерства внутрішніх справ України та державні інспектори з питань інтелектуальної власності Держдепартаменту.

При розгляді питань, пов'язаних з адміністративним порядком захисту, варто виділити питання захисту від недобросовісної конкуренції. Згідно ст.1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 : «Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності». До таких дій відносяться:

- неправомірне використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг, інших позначень, а також рекламних матеріалів, упаковки товарів, назв літературних, художніх творів, періодичних видань, зазначень походження товарів, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця), який має пріоритет на їх використання; використання у фірмовому найменуванні власного імені фізичної особи не визнається неправомірним, якщо до власного імені додається який-небудь відмітний елемент, що виключає змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця) (ст.4); неправомірне використання товару іншого виробника шляхом введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи (ст.5); відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого господарюючого суб'єкта (підприємця) і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця). Не визнається неправомірним копіювання зовнішнього вигляду виробу або його частин, якщо таке копіювання обумовлено виключно їх функціональним

застосуванням. Це не поширюється на вироби, що мають охорону як об'єкти права інтелектуальної власності (ст.6); застосування реклами що містить порівняння з товарами, роботами, послугами чи діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця). Не визнається неправомірним порівняння в рекламі, якщо наведені відомості про товари, роботи, послуги підтверджені фактичними даними, є достовірними, об'єктивними, корисними для інформування споживачів (ст.7) [3, с. 138];

- неправомірний збір, розголошення і використання комерційної таємниці.

При цьому, чинне законодавство визначає поняття «неправомірний збір», «неправомірне розголошення», «неправомірне використання». Неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю) (ст.16); розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю) (ст.17); неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю (ст.19) [3, с. 140].

Вищезазначені дії, обумовлені законодавством України як недобросовісна конкуренція, спричиняють накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну відповідальність. Рішення Антимонопольного комітету України або його територіальних органів може бути оскаржено в судовому порядку в місячний термін від дати його одержання.

15 жовтня 2014 року у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти відбулися слухання «Інтелектуальна власність в Україні. Стан та концептуальні засади розвитку», які стосувалися обговорення концептуальних пропозицій щодо формування ефективної державної політики у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Зокрема, аналізуючи питання забезпечення функціонування системи охорони та захисту прав у сфері інтелектуальної власності, було визначено основні проблеми в цій сфері. Першочерговими з них є : відсутність належної координації діяльності органів державного управління; недостатня ефек-

тивність діяльності структур, що забезпечують захист прав інтелектуальної власності; недостатність сучасних технологій управління та технічного забезпечення в системі відомств з питань охорони інтелектуальної власності, особливо щодо належного інформаційного забезпечення діяльності у цій сфері [1, с. 98]. Безперечно, на шляху до вирішення зазначених проблем пріоритетну роль має відігравати якісне вдосконалення саме системи захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що, дійсно, в Україні створена сучасна нормативно-правова база, що регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності є обов'язковим напрямом забезпечення розвитку національного законодавства. Але робота із вдосконалення та гармонізації правових механізмів захисту згідно з нормами міжнародного законодавства в цій сфері продовжується.

Разом з тим слід зауважити, що і в рамках чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності шляхом виконання органами виконавчої та судової влади прямих функцій, покладених на них державою, ефективної роботи правоохоронних органів можна зняти цілу низку проблемних питань у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Отже, для початку необхідно чітко слідувати всім нормам чинного законодавства та, можливо, виконання таких напрямів вдосконалення ситуації із захистом інтелектуальної власності в Україні, а саме: донесення до масової свідомості суспільства ідеї небезпеки такого правопорушення, як піратство; доповнення чинної законодавчої бази чіткими визначеннями низки питань щодо захисту прав інтелектуальної власності у підприємницькій діяльності; розширення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, особливо матеріальної; запровадження стимулювання інтелектуальної діяльності на державному рівні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо освіти, науки та інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / за заг. ред. Б. Г. Чижевського ; Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти // Комітет з питань науки і освіти. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=62353&cat_id=62297#_Тoc407193523.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Законодавчі акти України про інтелектуальну власність : тематична зб. : у 3-х т. Т. 1 / упоряд. : П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болелій. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2005. – 168 с.
4. Бондаренко С. В. Авторське право і суміжні права : навч. посібник / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 260 с.
5. Доріс Лонг. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практ. посібник / Доріс Лонг, Патриція Рей, В. О. Жаров, Т. М. Василенко та ін. – К. : К.І.С., 2007. – 448 с.
6. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності : навч. посібник / В. О. Жаров. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2003. – 64 с.
7. Коваль У. О. Проблеми дотримання прав інтелектуальної власності при створенні електронних інформаційних ресурсів. / У. О. Коваль // Інтелектуальна власність та інновації в контексті формування стратегії розвитку малого і середнього бізнесу : матеріали конференції, 21 грудня 2006 р. – Л. : Львівтехнополіс, 2006. – 103 с.
8. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності: Акад. курс : підручник для студ. вищих закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін. ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2007. – 696 с.
9. Штефан О. О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / О. О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 6. – С. 3–13.